

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett lån för restaurering av Vadstena klosterkyrka.

I en till riksdagen avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 351, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att det räntefria lån från riksgäldskontoret å 16,000 kronor, som enligt beslut av 1898 års riksdag beviljats Vadstena och S:t Pers församlingar till fullbordan av Vadstena klosterkyrkas restaurering, må avskrivas, sedan församlingarna på sätt, som av Kungl. Maj:t godkännes, styrkt, att lånet blivit i sin helhet använt för därmed avsett ändamål.

Till stöd för ifrågavarande framställning åberopas utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 maj 1917, däri föredragande departementschefen anfört följande:

»Vadstena och S:t Pers församlingar hava, jämlikt beslut å kyrkostämman den 3 april 1917, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till 1917 års riksdag avlåta proposition om avskrivning av ett för restaurering av Vadstena klosterkyrka av riksdagen år 1898 församlingarna beviljat räntefritt lån från riksgäldskontoret å 16,000 kronor.

Innan jag närmare redogör för framställningen, anhåller jag få lämna följande upplysningar rörande frågans förhistoria.

Då den gamla stadskyrkan i Vadstena vid början av 1800-talet befann sig i ytterst bristfälligt skick, mottogs Vadstena klosterkyrka, som sedan reformationen varit svenska statens egendom, genom kontrakt år 1825 för evärdlig tid i befintligt skick av Vadstena och S:t Pers församlingar med skyldighet för församlingarna att mot vissa mindre förmåner, däribland ett kontant bidrag av 5,000 riksdaler banko, iståndsätta klosterkyrkan och sedermera sorgfälligt vårda och underhålla densamma. Kyrkan

användes sedan för församlingarnas gudstjänster. Vid en år 1881 verkställd besiktning visade det sig emellertid, att församlingarna endast ofullständigt förmått fullgöra sina i avseende å kyrkan åtagna förbindelser, i det å byggnaden befunnos så betydande bristfälligheter, att en omfattande restaurering ansågs nödvändig.

I anledning härav gjorde församlingarna, som enligt lämnad uppgift för kyrkans underhåll under åren 1830—1883 utgivit tillsammans 35,118 kronor 57 öre, underdånig framställning först om statsbidrag till restaureringen samt därefter om befrielse från skyldigheten att underhålla kyrkan, på det församlingarna måtte komma i tillfälle att i stället uppföra en till storlek efter deras relativt låga folkmängd avpassad kyrka.

Beträffande dessa framställningar uttalade dåvarande departementschefen till det vid 1891 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1891, punkten 25, att det måste erkännas, att framställningarna vilade på grunder, vilkas betydelse ej kunde annat än behjärtas. Tvivelsutan innebar församlingarnas åtagande i avseende å klosterkyrkan vida större tunga än någon av kontrahenterna förutsatte, och det understöd, som lämnats församlingarna av staten, måste anses ringa i förhållande till den åtagna förpliktelsens omfattning, vartill såsom ett synnerligen bevekande skäl komme hänsynen till deras betryckta ekonomiska förhållanden. På departementschefens framställning föreslog också Kungl. Maj:t 1891 års riksdag att till restaurering av Vadstena klosterkyrka i huvudsaklig enlighet med därför uppgjord plan samt under den tillsyn och kontroll, Kungl. Maj:t bestämde, bevilja ett anslag av 100,000 kronor, med villkor att församlingarna tillsköte det belopp, som utöver sagda anslag för restaureringsarbetet erfordrades. Denna framställning bifölls av riksdagen.

Efter det församlingarna förklarat sig ingå på det av riksdagen vid anslaget fästade villkor, tog restaureringsarbetet sin början år 1892 och utfördes av kyrkorådet genom en av detsamma utsedd byggmästare och under överintendentensänbetets kontroll. Den ursprungliga restaureringsplanen, som beräknades kräva en kostnad av 150,000 kronor, undergick sedermera med medgivande av 1894 års riksdag vissa förenklingar.

Som det emellertid enligt sedermera verkställd utredning visade sig, att utöver för ändamålet tillgängliga medel ett belopp av 16,058 kronor 85 öre erfordrades för restaureringsarbetets förande till slut, anhöllo församlingarna, under hänvisning, bland annat, till sin oförmåga att överskrida det bidrag av 46,510 kronor, de enligt berörda utredning redan lämnat, om utverkande hos 1898 års riksdag av ett ytterligare anslag å

16,058 kronor 85 öre, på det att kyrkans restaurering måtte kunna bringas till fullbordan. Sedan överintendentsämbetet tillstyrkt berörda framställning under anförande, bland annat, att de redan utförda arbetena blivit verkställda med synnerlig noggrannhet och sakkunskap samt under iakttagande av all den sparsamhet, som varit förenlig med strävandet att erhålla ett i varje avseende fullgott arbete, samt att de arbeten, till vilkas verkställande medel saknades, uppenbarligen vore av beskaffenhet att varken kunna undanskjutas eller ens i någon nämnvärd mån förenklas, ävensom att de för samma arbeten beräknade omkostnader från ämbetets sida icke givit anledning till anmärkning, föreslog Kungl. Maj:t i 1898 års statsverksproposition, punkten 99, riksdagen att till fullbordande av Vadstena klosterkyrkas restaurering på extra stat för år 1899 bevilja ett belopp av 16,000 kronor.

I anledning härav uttalade riksdagen, att då 1891 års riksdag vid beviljande av förenämnda anslag å 100,000 kronor fäst det villkor, att församlingarna skulle tillskjuta det belopp, som utöver sagda anslag för ifrågavarande restaureringsarbete erfordrades, samt riksdagen funne det vara av vikt, att ett dylikt vid anslags beviljande av riksdagen uppställt villkor icke eftergäves, helst ett sådant eftergivande sedermera skulle kunna åberopas till stöd för anspråk av liknande art som det nu framställda, riksdagen ansett något ytterligare statsanslag för ändamålet icke böra beviljas. För att emellertid bereda församlingarna möjlighet att fullborda restaureringsarbetet hade riksdagen ansett sig böra medgiva, att Vadstena och S:t Pers församlingar finge, till fullbordan av Vadstena klosterkyrkas restaurering, såsom räntefritt lån, att av riksgäldskontoret utbetalas, bekomma ett belopp av 16,000 kronor med skyldighet för församlingarna att senast från och med det elfte året efter lånets utbetalande årligen återgålda minst en tiondel av lånebeloppet.

Sedan församlingarna, under åberopande att amorteringen av ifrågavarande lån skulle börja år 1908, anhållit om avlåtande av proposition till riksdagen därom, att, i händelse lånet icke kunde få helt och hållet avskrivnas, amorteringen måtte få uppskjutas ytterligare tio år, föreslog Kungl. Maj:t i särskild proposition den 31 januari 1908, nr 26, att återbetalningen av lånet finge verkställas med minst en tiondel av lånebeloppet årligen senast från och med år 1918, vilket också av riksdagen bifölls.

Efter det församlingarna uti underdånig ansökning, varom beslut fattats å kyrkostämmor den 22 augusti 1916 och den 20 januari 1917 och varöver tillstyrkande yttranden avgivits av domkapitlet i Linköping och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län, gjort framställning om ut-

verkande av riksdagens tillstånd till ifrågavarande låns förlängning under ytterligare tio år, hava församlingarna nu, enligt vad jag redan omnämnt, jämlikt beslut å kyrkostämman den 3 april 1917 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till 1917 års riksdag avlåta proposition om avskrivning av samma lån. Till stöd härför anföres följande:

Ansökning af
Vadstena och
S:t Pers församlingar.

Vadstena klosterkyrka, vars restaurering medfört en sammanlagd kostnad av 189,000 kronor, hade år 1898 åter öppnats för offentlig gudstjänst. Kyrkan vore fortfarande svenska statens egendom och ett av vårt folks värdefullaste fornminnen, och det torde därför ej synas obilligt, att staten fortfarande bidrage till hennes underhållande.

Församlingarna värderade visserligen högt sin kyrka men hade dock funnit henne rätt olämplig såsom gudstjänstlokal, då hon på grund av sin ansenliga storlek ej utan en kostnad, som överstege församlingarnas krafter, kunde under vintertiden uppvärmas, vadan under denna årstid andra lokaler måste användas för gudstjänsterna.

Församlingarnas ekonomiska ställning framginge av följande uppgifter: Vadstena stad hade vid 1915 års slut en skuldsumma av 431,712 kronor 23 öre och S:t Pers socken vid samma tid en skuld av 7,500 kronor samt båda församlingarna gemensamt skuld för kyrkan av 54,750 kronor och för skolan av 74,343 kronor 80 öre. De kommunala utskylderna utgjordes under år 1917 inom Vadstena stad med 6 kronor 80 öre per 100 kronors inkomst och inom S:t Per med 7 kronor 8 öre per 100 kronors inkomst.

I ärendet hava företetts vederbörliga intyg rörande församlingarnas ekonomi, vilka intyg bestyrka de i förevarande hänseende i ansökningen lämnade uppgifter.

Uti infortrade underdåniga utlåtanden, dagtecknade respektive den 18 och den 27 april 1917, hava domkapitlet och Kungl. Maj:ts befallningshavande tillstyrkt bifall till sist omnämnda ansökning.

Vidare hava fullmäktige i riksgäldskontoret, efter anmodan, till eklestikdepartementet inkommit med yttrande av den 3 maj 1917, däri jämväl fullmäktige förklarar sig icke hava något att erinra mot bifall till församlingarnas ansökan om avskrivning av ifrågavarande lån.

Departementschefen.

Ingen tvekan föreligger därom, att skyldigheten att underhålla Vadstena klosterkyrka kontraktensligt åligger Vadstena och S:t Pers församlingar. Då staten det oaktat för kyrkans restaurering lämnat dels ett anslag å 100,000 kronor, dels ock ett räntefritt lån å 16,000 kronor, kan det ju tyckas, att därmed från statens sida visats allt det tillmötesgående, som skäligen kan begäras.

Vid frågans bedömande torde emellertid det största avseende böra fästas vid den särställning, som Vadstena klosterkyrka intager såsom ett av vårt lands största och mest intressanta historiska minnesmärken — en omständighet, som synes mig väl motivera även mycket långt gående upp-

offringar från statens sida, i synnerhet som kyrkan alltjämt måste anses vara statens egendom och endast nyttjanderätten till densamma upplåtits till församlingarna. Det bör även framhållas, att församlingarna i förhållande till sin bärkraft lämnat ingalunda obetydliga bidrag till kyrkans restaurering och underhåll. Av ovan lämnade redogörelse framgår vidare, att församlingarna tryckas av skulder till betydande belopp, varför en amortering av lånet otvivelaktigt skulle för församlingarna medföra stora svårigheter. Såsom framgår av ovan lämnade redogörelse har ansökningen om avskrivning av lånet också rönt understöd av samtliga de i ärendet hörda myndigheterna.

Med hänsyn till dessa omständigheter har jag ansett mig kunna förorda den gjorda framställningen om lånets efterskänkande. Församlingarna torde emellertid, innan avskrivning sker, böra på sätt, som av Kungl. Maj:t godkännes, styrka, att lånet blivit i sin helhet använt för det därmed avsedda ändamålet.»

Utskottet, som på de i statsrådsprotokollet anförda skäl funnit sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, hemställer,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 351
må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 14 maj 1917.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Hedenstierna*, friherre *Langenskiöld*, *Ekman*, *Wickman*, *Boberg*, *Jönsson*, *Sandler* och *Norman* samt
av andra kammaren: herrar *Kristensson*, *Vahlquist*, *Berg* i Munkfors, *Olsson* i Blädinge, *Söderberg* i Hobborn, *Carlson* i Herrljunga, *Edbom* och *Jonsson* i Gumboda.
